

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2024.101.13>

УДК 81'42

КОЛЬОРОСИМВОЛІКА ПОЕЗІЇ ОЛЕКСАНДРА ГОШИЛИКА

АНДРУЩЕНКО

Людмила Анатоліївна,

учитель української мови та літератури вищої категорії, старший учитель, заступник директора з навчальної роботи,

Український фізико-математичний лицей Київського національного університету імені Тараса Шевченка; вул. Богдана Хмельницького, 45-А, м. Вишневе, Київська область, 08132;

e-mail: lyudmilaupml@gmail.com

ORCID: 0009-0008-5661-2897

Liudmyla

ANDRUSHCHENKO,

teacher of the Ukrainian language and literature of the highest category, the senior teacher, the deputy director for academic work,

Ukrainian Physics and Mathematics Lyceum of Taras Shevchenko National University of Kyiv;

45-A Bohdana Khmel'nitskoho St., Vyshneve, Kyiv region, 08132, Ukraine; e-mail: lyudmilaupml@gmail.com

У статті проаналізовано роль кольоросимволів «червоний» та «чорний» у поетичних текстах Олександра Гошилика. Засвідчено авторські вербалізації словесних образів життя і смерті, наскрізно зумовлені темою війни. З'ясовано, що в поетичній кольористиці мовосвіту поета-воїна опозиція «червоний – чорний» відображає опозиції «життя – смерть» і «жертвовність – смерть».

Ключові слова: кольоросимвол, мова поезії воєнної доби, метафора, епітет, антропоморфізація.

Однією зі стилетвірних ознак мови української поезії є використання кольороназв і загалом прикметників на позначення кольору. Як відомо, поетичні символи ґрунтуються як на традиційній словесно-образній семантиці, так і на новаторських, емоційно-оцінних, метафоричних, модифікаціях, зокрема і щодо семантики кольору.

На метафорику кольоративів сучасної поезії накладає відбиток війна, особливо, якщо поетичні тексти «народжуються» на передовій у короткі перепочки між боями з-під пера воїнів-поетів.

Семантику, структуру та стилістичні функції назв кольорів в українській мові на матеріалі прозових та поетичних творів як класиків, так і сучасних авторів досліджували С. Єрмоленко, Л. Пустовіт, В. Дятчук, Н. Адах, І. Бабій, О. Дзівак та багато інших. Поетичні тексти, які є об'єктом дослідження в статті, належать не визнаному майстрові пера, а молодому воїну-поету, талановитій, непересічній людині: фізику за освітою, поету в душі та воїнові в житті – яскравому, але, на жаль, короткому, обірваному війною... Тексти, написані в бойових умовах, неможливо розглядати відокремлено від особистості автора, який заслуговує на окрему згадку.

Олександр Гошилик – фізик, програміст, родом із Івано-Франківщини. Навчався спочатку в рідному місті, у 13 років переїхав до столиці, де став учнем Українського фізико-математичного ліцею КНУ імені Тараса Шевченка, а згодом і студентом фізичного факультету цього ж університету. Коли Сашко навчався на 2 курсі, почалася Революція Гідності, Майдан, і після нього він уже не зміг залишатися аполітичним. У 18 років став до лав добровольців у батальйон «Донбас», згодом воював в Іловайську, звідки йому і ще небагатьом побратимам вдалося вийти живими. З початком повномасштабного вторгнення Олександр вступив до лав ЗСУ, а вже 7 жовтня 2022 року загинув під Бахмутом. За особисту мужність і героїзм, виявлені в захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі під час російсько-української війни нагороджений орденом «За мужність» III ступеня. Під час участі у воєнних діях 2014–2016 років Сашко активно писав вірші під псевдонімом Клятий Мольфар, частину з яких надиктовував батькові по телефону, бо не було можливості записати. Після демобілізації волонтери видали першу і, на жаль, єдину збірку творів Олександра Гошилика «Міст через вічність». Вірші з цієї збірки, а також із авторського телеграм-каналу «Клятий Мольфар», підтримуваного після загибелі воїна батьками й дружиною, стали об'єктом дослідження, а предметом нашої уваги – роль кольорів-символів *червоний* та *чорний* у цих поетичних текстах.

Авторське бачення світу крізь призму війни є майже монохромним, чорно-білим, позбавленим кольорового різнобарв'я,

з чітким поділом на світлу його частину і темну з «сірою зоною» та «кривавою межею», яку накреслила війна. Це підтверджують такі епітети: *біла шкіра, погода бліда, ясна врода, світле майбутнє, світлі й темні сни, темний біль, темна брама, темні міражі, пустий чорний космос, чорне як сажа мале кошеня, сірий світанок, сірий світ, сірі стіни, темно-сірі стіни, межа в житті кривава*. До чорно-білого світу війни, як до світу без відтінків і напівтонів, у якому є лише опозиції добра і зла, життя і смерті, своїх і чужих, автор додає ще червоний колір – колір війни. Інших кольорьороназв у текстах, розміщених на телеграм-каналі «Клятий Мольфар», немає. Образи-символи в поезії автора асоціюються також або з червоним кольором (*кров, клята війна*), або ж із чорним: *земля і Мати-Земля, смерть і Смерть*.

Як центральний у мові аналізованої поезії, визначаємо **червоний колір** – колір крові і вогню, смертельного бою і війни, але водночас і колір життя. Нагадаємо, що червоний колір викликає як позитивні, так і негативні асоціації; символізує силу, пристрасть, упевненість, але також може викликати й агресивні емоції: гнів, тривогу або почуття небезпеки (<https://www.adobe.com/ua/creativecloud/design/discover/color-meaning.html>, дата запити: 03.11.2024). Він є символом крові й вогню, бо це – гарячий колір. У ньому – усі сторони життя: його повнота, свобода та енергія, але й ворожнеча, помста й агресивність. З одного боку – це символ любові, а з іншого – символ страждань (Мельниченко, <https://naurok.com.ua/simvolika-koloriv-u-literaturi-214570.html>, дата запити: 03.11.2024). У сакральних текстах червоний колір – добрий знак. Він символізує життєву силу тваринного світу (так само, як зелений – рослинного). Кров, що тече в нашому тілі й підтримує наше фізичне життя, має багряні відтінки. Тому її забарвлення має своєрідне сакральне значення та символізує життєву силу та енергію. Вогонь також червоний за своєю суттю. Він динамічний, вільний і має певні відтінки залежно від джерела горіння. Червоний колір вогню – також потужний символ руйнування, а ще очищення та свободи, яку можна використати на благо (<https://credo.pro/2022/02/312893>, дата запити: 03.11.2024). Це символ мужності та відваги, символ радості та життя, а в дуже багатьох

народів – колір сили та здоров'я. Це також політичний колір, яким став ще у XVIII столітті завдяки головному убору – під час Великої французької революції її учасники визначали один одного за червоним фригійським ковпаком. Отже, у негативному значенні червоний – насильство, жорстокість, хіть і гріх, заборона; у позитивному – воєнна доблесть і сила, імператорська влада, кохання і свято.

У віршах Олександра Гошилика червоний колір має певне предметне втілення, пов'язане із війною. Це *яскраво-червона сталь*, що асоціюється з кольором крові, *пекельно-гарячий метал*, який несе смерть і руйнування – символ бою та його наслідків: *Малий у руках тримає / Яскраво-червону сталь, / До моєї щокі простягає / Пекельно-гарячий метал* (Гошилик 2016, Міст через вічність: 5).

У вірші «Комар» стримано-стихло та алегорично втілено словесний образ смерті: побутовій ситуації надано символічного узагальнювального значення, «дрібна» смерть роздушеного на білому тілі комара, що напився крові та випустив її від удару, засоційована зі смертю конкретної людини в мегасвіті живих істот, пор.: *Мисливцем стала жертва / І помахом руки убила комара, / Проліла кров на свою білу шкіру* (Гошилик 2016; Комар: 9). У цьому тексті червоний як колір крові відображає весь спектр емоцій – від гарячого символу життя: *І приземлившись – хоботок ввігнав у жили, / І знов відчув присмний крові смак* (там само: 11) до багряного кольору крові, пролитої у бою, як символу втрат на війні: *Гармати вибухнули рано, / Не встигнувши випустити перший залп, / Від крові – навкруги багряно, / У бій з тобою став «Донбас»!* (там само: 11). В авторській системі символів війни червоним марковано жертвовність, втрату життя, тонку грань між світами.

В останньому прижиттєвому вірші «Друзям», написаному 4 жовтня 2022 року й розміщеному на телеграм-каналі «Клятий Мольфар», Олександр Гошилик не використовує кольоратив безпосередньо, але подає його асоціативно: кров як стрижневий символ бою і війни. Криваві бої сучасної російсько-української війни автор порівнює з тяжкими пологами (*розтерзана кров, вийде із крові*), у яких народжується світле майбутнє України – потужна авторська поетична метафора: *Тож тримай-*

мося, друзі, тримаймося. / Нехай сонцем палає на небі українська зоря. / І під гуркоти бою, друзі, любов'ю єднаймося: / ми майбутнє народжуєм, немов мати своє немовля. / Тут і зараз наш дух страждає тяжкими пологами. / Проливається з лона його горем розтерзана кров. / Дитя вийде у світ, і піде у майбутнє дорогами, / що під ноги встелила наша безсмертна любов. / Тож тримаймося, друзі, тримаймося. / Нехай дух з глибини зігріває наші серця. / І під гуркоти бою перемогу наблизить стараймося. / Нехай вийде із крові у світле майбутнє дитя (Гошилик, Дружам, <https://t.me/warrior109wisdom>, дата запиту: 17.09.2024). У цій поезії символіка крові хоч і асоціюється з війною та жертвами, але водночас напряду пов'язана з народженням нового життя крізь біль і страждання, тож такий образ у цілісному світобаченні автора сприймається дуже життєствердно. Отже, червоний колір в аналізованих віршах є амбівалентним щодо символічного змісту: це і гарячий пульс життя, й образ народження майбутнього України в тяжких боях як у пологах; але це також і жертвовність, і тяжкі втрати у боях.

Чорний колір у поезіях Олександра Гошилика – це колір смерті й порожнечі, як і в творчості багатьох інших письменників і поетів. У багатьох народів чорна кольористика є маркером жалоби, з нею пов'язують темні сили. На Сході чорний колір уважають символом добра, чистоти й досконалості, а тваринам такої масті приписують надприродну силу. В Європі ж чорний колір завжди асоціювався з сумом, оскільки поглинає всі інші кольори й відтінки. У сакральних текстах він позначає зло та гріховність, однак священники носять чорний одяг на знак відмови від земної гріховності, і для них цей колір – непричетність до мирської метушні і зла. У позитивному контексті його сприймають як стриманість, відмову від розкошів, лаконічність (Трегуб, <https://www.platfor.ma/topics/knowledge/najyaskravishyj-tekst-v-istoriyi-oleksandr-tregub-vse-shho-trebaznaty-pro-kolory/>, дата запиту: 03.11.2024). Але попри певні позитивні елементи в семантиці, символіка чорного кольору здебільшого негативна, оскільки ще здавна темрява – це щось погане, пов'язане зі смертю. Недарма чорний одяг на похорони почали вдягати ще в III столітті. Отже, чорний колір асоціюється з темрявою, ніччю, зі смертю, у релігійній символіці – з

Сатаною та гріхом (там само). Дотепер нещастя конкретизують кольоративи-метафори *чорна смуга, чорний список, чорний ринок; запастися на чорний день (на чорну годину)*.

Чорний є постійним епітетом землі та всього таємничого й невідомого. На вишитих рушниках в Україні *чорний* часто є символом родючості землі та благополуччя. Натомість у воєнній поезії Олександра Гошилика «До вбитого друга», де контрастують життя і смерть, із землею та її чорним кольором пов'язані смерть і жалоба: *Смерть забрала тебе в свою тінь. / Ти живий. Та залишив в землі тіло мертве. / Ти упав до землі, та у серці ти досі живий* (Гошилик, До вбитого друга, <https://t.me/warrior109wisdom>, дата запиту: 17.09.2024). Хоча в тексті немає епітета *чорний*, але його асоціатами є тінь (тінь смертна), земля, тіло в землі.

Одним із синонімів чорного в поезії є пільма: *Проснувшись під нічною зорею, / Руками ловлю пільму. / Ніч важкою сталевною гирею / Тягне мене в пільму* (Гошилик 2016, Сон: 4); *І скоро почувеш вибух, / Останнє послання тобі: / «Мам, я з тобою, мамо, / Назавжди у вічній пільмі»* (Гошилик 2016, Мамо, не хочу я помирати...: 7). Пільма в обох віршах є також символом смерті, порожнечі, потойбічного світу (*вічна пільма*), небуття.

У тексті вірша «Відданість» образ смерті антропоморфізовано як *«темну леді у чорному одязі»*, якій приноситься жертва – *«закривавлене серце»*, тож тут смерть і жертвність контрастують як чорний і червоний кольори: *Темна леді у чорному одязі, / Закривавлене серце вручаю тобі. / Заховай у глибокому колодязі, / Від жорстокого життя збережи* (Гошилик 2016, Відданість: 3).

Отже, у мовосвіті поезій Олександра Гошилика опозиція кольоросимволів *червоний – чорний* відображає опозиції *життя – смерть* та *жертвність – смерть*, що зумовлено темою війни. Поетична оповідь подекуди набуває ознак гомерівського стилю в описах постійних боїв, де на кожного щохвилини чигає смерть, і нехитрого солдатського побуту. Та попри кривавий бруд жорстокої війни у текстах молодого поета є усвідомлення обов'язку розповісти про щоденний героїзм українських воїнів, які знають, за які цінності вони готові жертвувати життями: *І під градом снарядів нам потрібно, друзі, стояти. /*

І нехай на вітвар покладемо наше безцінне життя. / На землі святій ворога потрібно комусь зупиняти, / бо за нашими спинами б'ються дитячі серця (Гошилик, Друзям, https://t.me/warrior109_wisdom, дата запиту: 17.09.2024). Ці слова з останнього прижиттєвого вірша поета – стійкі переконання воїна, які набувають особливого, сакрального значення у творчості хлопця, який одночасно тримав у руці зброю й олівця. Хлопця, який міг би стати талановитим фізиком або відомим поетом, воїном – Героєм України, але доля розпорядилась інакше. Хлопця, пам'ять про якого буде жити, як і його слова у пронизливо чесних поезіях.

Гошилик О. Міст через вічність. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2016.

Гларіон, митрополит. Дохристиянські вірування українського народу. Київ: АТ «Обереги», 1991.

Клятий Мольфар. URL: <https://t.me/warrior109wisdom> (дата запиту: 17.09.2024).

Кононенко В.І. Символи української мови. Івано-Франківськ: Плай, 1996.

Кров і вогонь: духовне значення червоного кольору. URL: <https://credo.pro/2022/02/312893> (дата запиту: 03.11.2024).

Мельниченко Н.М. Символіка кольорів у літературі. URL: <https://naurok.com.ua/simvolika-koloriv-u-literaturi-214570.html> (дата запиту: 03.11.2024).

Посібник щодо значень кольорів. URL: <https://www.adobe.com/ua/creativecloud/design/discover/color-meaning.html> (дата запиту: 03.11.2024).

Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Київ – Черкаси: Брама, 2004.

Словник символів. URL: http://ukrlife.org/main/evshan/symbol_t.htm (дата запиту: 03.11.2024).

Трегуб О. Червоний – не любов, а чорний – не журба: повна історія кольорів. URL: <https://www.platfor.ma/topics/knowledge/najyaskravishyj-tekst-v-istoriyi-oleksandr-tregub-vse-shho-treba-znaty-pro-kolory/> (дата запиту: 03.11.2024).

REFERENCES

A guide of color values. URL: <https://www.adobe.com/ua/creativecloud/design/discover/color-meaning.html> (accessed: 03.11.2024) (in Ukr.).

Blood and fire: the spiritual meaning of red. URL: <https://credo.pro/2022/02/312893> (accessed: 03.11.2024) (in Ukr.).

Dictionary of symbols. URL: http://ukrlife.org/main/evshan/symbol_t.htm (accessed: 03.11.2024) (in Ukr.).

Hilarion, Metropolitan (1991). Pre-Christian beliefs of the Ukrainian people. Kyiv: JSC “Amulets” (in Ukr.).

Hoshylyk, O. (2016). Bridge through eternity. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV (in Ukr.).

Kononenko, V.I. (1996). Symbols of the Ukrainian language. Ivano-Frankivsk: Plai (in Ukr.).

Melnichenko, N.M. Symbolism of colors in literature URL: <https://naurok.com.ua/simvolika-koloriv-u-literaturi-214570.html> (accessed: 03.11.2024) (in Ukr.).

Selivanova, O. (2004). Essays on Ukrainian phraseology (psychocognitive and ethnocultural aspects): Monograph. Kyiv – Cherkasy: Brama (in Ukr.).

The damn Molfar. URL: <https://t.me/warrior109wisdom> (accessed: 17.09.2024) (in Ukr.).

Trehub, O. Red is not love, and black is not sorrow: complete history of colors. URL: <https://www.platfor.ma/topics/knowledge/najyaskravishyjt-kst-v-istoriyi-oleksandr-tregub-vse-shho-treba-znaty-pro-kolory/> (accessed: 03.11.2024) (in Ukr.).

Статтю отримано 14.11.2024

Liudmyla Andrushchenko

COLOR-SYMBOLS OF OLEKSANDR HOSHYLYK'S POETRY

The metaphors of the colors of modern Ukrainian poetry is closely related to the military theme, since poets today became warriors, and many warriors became poets. The article analyzes the role of colors-symbols “red” and “black” in the poetic texts of the poet-warrior Oleksandr Hoshylyk. The texts of poems from his collection “The Bridge through the Eternity” (2016) and from his personal telegram channel “The Damn Molfar” were analyzed.

The author's images-symbols of life and death, in comparison with the folklore and literary traditions, are penetrated through the theme of war. The poetic world of O. Hoshylyk exists in the dimensions of “good – evil”, “life – death”, “mine – alien”, therefore the color symbolism of his works

is also two-dimensional, black and white, but with a “bloody line” that the war drew.

The results of the studying of the text have shown that in the black and white world of the poet-warrior, the opposition “red – black” reflects the opposition “life – death” and “sacrifice – death”. The red color in the analyzed poems is primarily associated with the color of blood, therefore it is ambivalent: it is both the hot pulse of life and the image of the birth of the future of Ukraine in heavy battles as in the childbirth; but it is also sacrificed, and the heavy losses in battles. The Black color in the author’s texts is always the death, the darkness and the emptiness.

Key words: color symbol, language of wartime poetry, metaphor, epithet, anthropomorphization.